

Oktober 2014

Bilag til ansøgning om prækvalifikation af nyt udbud Serviceøkonom - Bornholm

Link 1

Aftale om vækstplan for dansk turisme, 20. juni 2014 -

<http://www.evm.dk/~media/oem/pdf/2014/2014-pressemeddelelser/20-06-14-aftale-om-en-vaekstplan-for-dansk-turisme/aftale-vaekstplan-for-turisme.ashx>

Link 2

Vækstanalyse Bornholm, september 2013, Teknologisk Institut og CRT -

<http://www.brk.dk/Bornholms-Vaekstforum/Documents/Temam%C3%B8de%20-%20Bornholms%20V%C3%A6kstanalyse%202013.pdf>

Nedenfor er uddrag af siderne 8-13.

Link 3

Befolkningsprognose 2013-2025, 29. august 2013, Bornholms Regionskommune -

<http://www.brk.dk/Om-Kommunen/tal-og-fakta/Documents/Prognose%202013-2025.pdf>

Nedenfor er uddrag af siderne 10-14 og siderne 19-22.

Link 4

Rammebetingelser og udviklingsmuligheder for videregående uddannelser på Bornholm. Analyse for Bornholms Vækstforum, 11. juni 2014 af CRT (Center for REGIONAL & TU-RISMEFORSKNING). - http://dagsorden-og-referater.brk.dk/Sites/BRKVækst_Internet/Internet/2014/InfDag7368-bilag/Bilag1375025.PDF

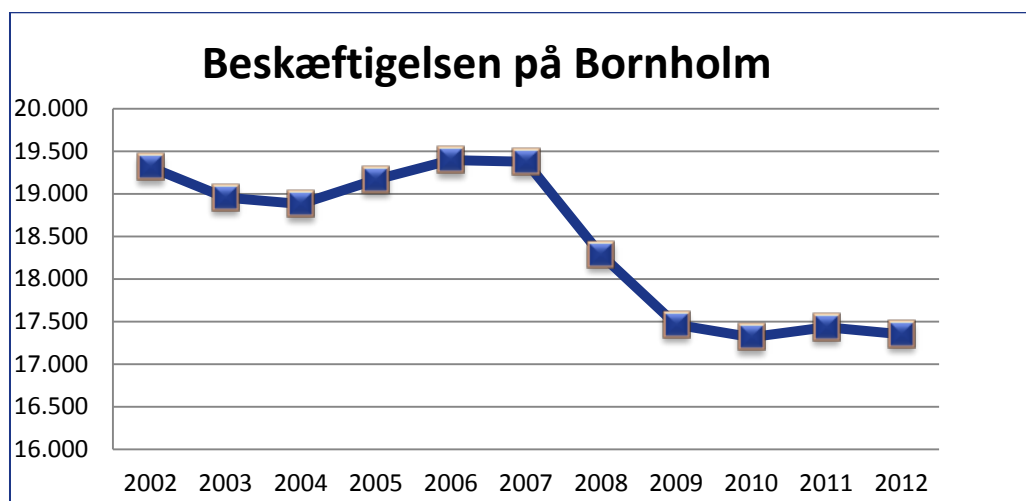
3. Den bornholmske erhvervsstruktur og arbejdsmarked

Bornholm blev ramt relativt kraftigt af den økonomiske krise, og siden 2007 er den samlede beskæftigelse faldet med cirka 2000 job. Inden for de private erhverv er det især Handel, Bygge og anlæg samt Transport, der har stor betydning for den bornholmske beskæftigelse, som over de seneste 10-år har haft beskæftigelsestilbagegang. Over de seneste 10 år er der skabt nye job inden for Operationel service, Maskinindustri og Sundhedsvæsen. Over de kommende år vil mange bornholmere trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Dette forventes at reducere arbejdsstyrken, og der kan forventes mangel på arbejdskraft inden for en lang række kompetenceområder. Især forventes der mangel på faglært arbejdskraft.

3.1. Den bornholmske beskæftigelsesudvikling

Den samlede beskæftigelse på Bornholm er i lighed med resten af landet kraftigt reduceret som følge af den økonomiske krise. Beskæftigelsen toppede i 2007 med 19.377 ansatte. Fra 2007 til 2012 er beskæftigelsen reduceret med ca. 10 pct. Samtidig er beskæftigelsen i de seneste fire år blevet stabiliseret på omkring 17.500 personer, jf. Figur 3.1.

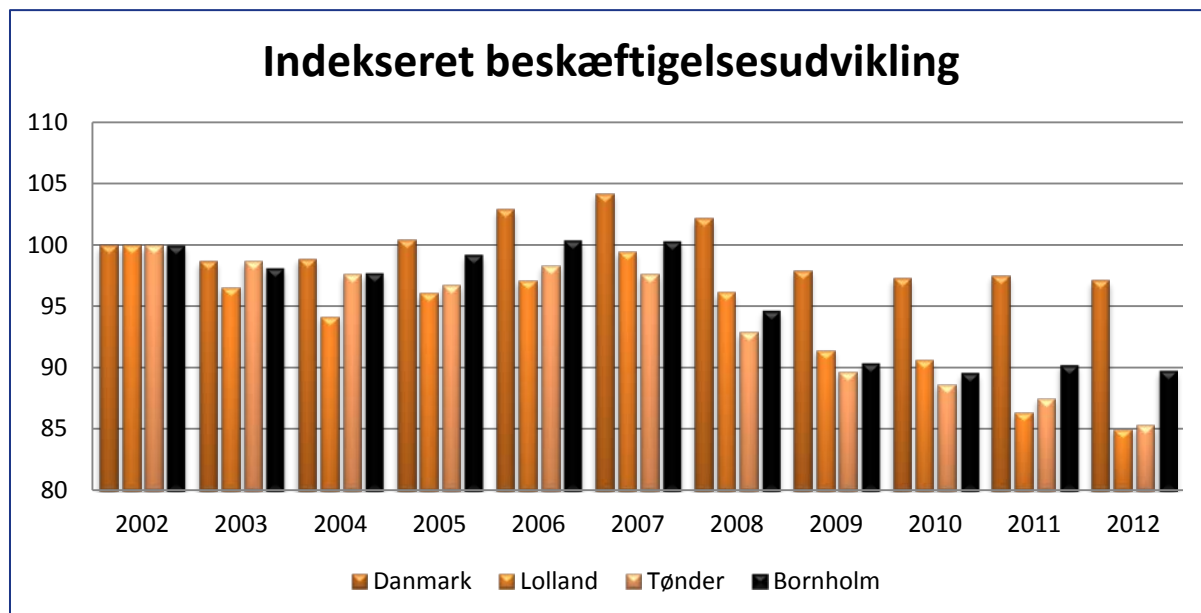
Figur 3.1: Udvikling i den samlede beskæftigelse på Bornholm

Kilde: Danmarks Statistik; Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Den bornholmske beskæftigelse er faldet mere end den landsdækkende beskæftigelse. Her deler Bornholm skæbne med en række af de andre yderområder i Danmark, der samlet set har haft vanskeligt ved at opretholde beskæftigelsen. I Figur 3.2 nedenfor er den bornholmske udvikling sammenlignet med landet som helhed samt to kommuner, der også tidligere har været anvendt som sammenligningskommuner (Lolland og Tønder). Alle tre yderkommuner har haft en svagere beskæftigelsesudvikling end landsgennemsnittet, men på Bornholm har tilbagegangen i beskæftigelse ikke været så kraftig som i hhv. Tønder og Lolland. Som det fremgår af figuren, er yderkommunernes problem både, at de ikke fik andel i den økonomiske opturn fra 2002 til 2007, og at de samtidig er blevet ramt hårdere af den efterfølgende økonomiske afmatning. Dette illustrerer, at yderområder har væsentlige generelle strukturelle udfordringer inden for erhverv- og arbejdsmarked.

Figur 3.2: Indekseret beskæftigelsesudvikling i udvalgte kommuner

Kilde: Danmarks Statistik: Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Såfremt der fokuseres på den bornholmske beskæftigelse fordelt på brancher, og når der udelukkende ses på de private brancher, så er de beskæftigelsesmæssigt "tunge" brancher på Bornholm fortsat Handel, Bygge & Anlægsvirksomhed samt Landbrug/skovbrug/fiskeri, jf. Tabel 3.1 nedenfor. Herudover er transportsektoren en branche af væsentlig betydning for Bornholm. Men rent statistisk er der stor usikkerhed omkring opgørelsen af den lokale beskæftigelse knyttet til denne branche.

De beskæftigelsesmæssigt tunge brancher domineres tillige af de forskellige offentlige virksomheder.

Tabellen indeholder en opgørelse af den samlede beskæftigelse i 2012 samt af den absolute og relative beskæftigelsesændring i perioden 2002 til 2012¹.

De brancher, der primært har skabt nye job på Bornholm i perioden 2002 til 2012, er (når der ses bort fra transportsektoren) Operationel service², Maskinindustri samt Ejen-domshandel og udlejning. Omvendt er der også en række private brancher, hvor beskæftigelsen har været faldende over en årrække. Beskæftigelsen er således faldet betydeligt inden for Landbrug mv., Råstofudvinding, Fødevareindustri, Metalindustri, Hotel og restaurant, Bygge og anlæg, Handel samt Transport³.

¹ For Bornholms vedkommende medfører en opdeling i 37 branchegrupper, at der i en række tilfælde bliver ganske få observationer i hver gruppe. Dette betyder samtidig, at tilfældige variationer får uforholdsmæssig stor betydning, og derfor bør resultaterne tolkes med en vis varsomhed. Som tommelfingerregel skal ændringer i branchegrupper med mindre end 100 personer i udgangspopulationen ikke tillægges større betydning.

² Rejsebureauer, rengøring og anden operationel service.

³ At beskæftigelsen inden for maskinindustri er steget med 100, samtidig med at beskæftigelsen inden for metalindustri er faldet med 95, kan dog ret beset blot være en konsekvens af, at en enkelt arbejdsplads har skiftet branchekode i perioden.

For så vidt angår det registrerede fald i beskæftigelsen inden for hotel og restaurationsområdet, så er der tale om et fænomen, der sandsynligvis blot kan tilskrives ændrede statistiske opgørelsesmetoder i perioden⁴. Såfremt der kun ses på perioden fra 2009 til 2012, hvor opgørelsesmetoden har været uændret, har der faktisk været tale om uændret eller svagt stigende beskæftigelse inden for hotel- og restaurationsbranchen.

Tabel 3.1: Beskæftigelse og beskæftigelsesudvikling 2002-2012

Beskæftigede Bornholm	RAS2012	2002-2012 absolut	2002-2012 relativ
Forskning og udvikling	2	-31	-93,9%
Elektronikindustri	3	-3	-50,0%
Kemisk industri	4		0,0%
Fremstilling af elektrisk udstyr	6	2	50,0%
Transportmiddelindustri	16	-3	-15,8%
Tekstil- og læderindustri	20	-5	-20,0%
Råstofudvinding	23	-14	-37,8%
IT- og informationstjenester	28	1	3,7%
Telekommunikation	47	-22	-31,9%
Metalindustri	70	-95	-57,6%
Træ- og papirindustri, trykkerier	85	-21	-19,8%
Videnservice	97	17	21,3%
Vandforsyning og renovation	101	-165	-62,0%
Møbel og anden industri	109	-8	-6,8%
Energiforsyning	114	-11	-8,8%
Uoplyst aktivitet	127	1	0,8%
Plast-, glas- og betonindustri	181	-74	-29,0%
Finansiering og forsikring	203	-67	-24,8%
Ejendomshandel og udlejning	282	85	43,1%
Kultur og fritid	324	-32	-9,0%
Rådgivning mv.	325	28	9,4%
Forlag, tv og radio	395	-7	-1,7%
Andre serviceydelser	431	-35	-7,5%
Maskinindustri	462	100	27,6%
Føde-, drikke- og tobaksvareindustri	621	-701	-53,0%
Hoteller og restauranter	651	-492	-43,0%
Rejsebureauer, rengøring og operationel service	775	309	66,3%
Landbrug, skovbrug og fiskeri	920	-349	-27,5%
Transport	951	-234	-19,7%
Bygge og anlæg	1172	-35	-2,9%
Offentlig administration, forsvar og politi	1266	-13	-1,0%
Sundhedsvæsen	1321	285	27,5%
Undervisning	1346	-148	-9,9%
Handel	2254	-188	-7,7%
Sociale institutioner	2618	-44	-1,7%
Alle erhverv	17352	-1963	-10,2%

Kilde: Danmarks Statistik: Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

⁴ Den registerbaserede beskæftigelsesstatistik er en opgørelse af befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet på et bestemt tidspunkt (ultimo november). Op til 2009 var beskæftigelsesstatistikken dannet på baggrund af årlige indberetninger til SKAT fra arbejdsgiverne. På oplysningssedlen kunne arbejdsgiveren angive, om lønmodtageren var beskæftiget hele året, eller hvis dette ikke var tilfældet angive fra- og til-dato for ansættelsesforholdets varighed. Dette medførte imidlertid, at for mange deltidsansatte blev registreret som helårsansatte. I 2009 overgik Danmarks Statistik derfor til at opgøre beskæftigelsen med udgangspunkt i arbejdsgiverens løbende elektroniske indberetning af de ansattes tilknytning til virksomheden (eIndkomstregistret). Dette har for adskillige branchegrupper (herunder hotel- og restaurationsbranchen) ført til en markant nedjustering af beskæftigelsesomfanget.

For at få et bedre indtryk af den erhvervsmæssige specialisering på Bornholm er der i bilag 2 foretaget en beregning af det såkaldte specialiseringsindeks. Hvis der udelukkende fokuseres på de private erhvervssektorer, har Bornholm den mest udprægede specialisering inden for (1) landbrug mv., (2) føde- og drikkevareindustri samt (3) maskinindustri.

3.2. Arbejdskraftsbalancer

I en årrække har flere undersøgelser (Center for Regional og Turismeforskning, 2011) (Center for Regional og Turismeforskning, 2012) peget på risikoen for mangel på arbejdskraft inden for en lang række brancher og uddannelsesområder. Imidlertid satte finanskrisen en brat stopper for beskæftigelsesstigningen, og en relativ høj arbejdsløshed for flere grupper på arbejdsmarkedet har efterfølgende gjort det vanskeligt at tale om risikoen for mangel på arbejdskraft.

På trods af forskellige arbejdsmarkedsreformer reduceres den danske arbejdsstyrke relativt drastisk i disse år (de store årgange fra tiden omkring 2. verdenskrig er på vej på pension), og derfor er risikoen for mangel på arbejdskraft stadig aktuel. Den forventede mangel på arbejdskraft inden for en lang række uddannelsesområder er et landsdækkende fænomen, hvilket for Bornholm har den konsekvens, at øen må ud i konkurrence med det øvrige land for at tiltrække og fastholde den nødvendige arbejdskraft på Bornholm. Selvom de bornholmske virksomheder over en bred kam i dag har relativ let adgang til arbejdskraft med de nødvendige kompetencer, forventes denne situation at ændre sig i løbet af en kortere årrække.

Ud over den generelle konjunkturudvikling vil udviklingen på det bornholmske arbejdsmarked især blive påvirket af de særlige demografiske og branchemæssige strukturer på øen. Populært sagt er den bornholmske arbejdsstyrke lidt grå i toppen, hvilket betyder, at mange vil forlade arbejdsmarkedet i de kommende år (også i forhold til det øvrige land). Samtidig er der en relativ høj andel af ufaglærte på det bornholmske arbejdsmarked – en gruppe der i særlig grad vil opleve faldende beskæftigelse i de kommende år – og endelig er det bornholmske arbejdsmarked præget af relativ mange arbejdspladser inden for brancher, hvor der forventes en negativ beskæftigelsesudvikling i de kommende år. Alt sammen forhold, der i kombination med den generelle konjunkturudvikling vil påvirke det bornholmske arbejdsmarked i de kommende år.

I de enkelte uddannelsesgrupper er der forskelle i arbejdsstyrkens sammensætning. For Bornholms vedkommende findes der imidlertid en stor andel af personer over 50 år i stort set alle uddannelsesgrupper. For alle uddannelsesgrupper under et, er godt 42 pct. af den bornholmske arbejdsstyrke over 50 år mod kun 32 pct. på landsplan.

Tabel 3.2 viser både en opgørelse over den historiske udvikling i arbejdsstyrken og beskæftigelsen og en beregning af den forventede udvikling i arbejdsløsheden for forskellige uddannelsesgrupper. I perioden fra 2002 til 2012 er den bornholmske **beskæftigelse** således reduceret med 1.963 stillinger. Imidlertid er **arbejdsstyrken** samtidig reduceret med 2.951 personer. Det, at arbejdsstyrken er reduceret mere end beskæftigelsen, betyder, at arbejdsløsheden er reduceret i perioden. Som det ses af tabellen, har det især været blandt de ufaglærte, at der har kunnet registreres en beskæftigelsesnedgang.

Tabel 3.2: Arbejdskraftsbalance Bornholm

	Ændringer i: 2002 til 2012		Arbejdsløshed 2012 til 2018			
	Arbejdsstyrke (ændring i antal personer)	Beskæftigelse (ændring i antal job)	2012	2014	2016	2018
Ufaglært, studenter mv.	-2.625	-1.980	360	134	-152	-503
Faglærte:						
EUD handel	-425	-360	140	-51	-252	-458
EUD Byggeri	26	141	46	-36	-101	-176
EUD jern og metal	-148	-85	51	-14	-80	-159
EUD Social og sundhed	55	66	38	31	31	38
EUD andre	99	145	92	-62	-227	-372
KVU alle	-305	-268	32	-9	-46	-82
MVU pædagogisk	149	133	46	43	48	64
MVU folkeskolelærere	-33	-45	9	13	28	50
MVU Samfundsfaglig	108	122	17	-3	4	18
MVU Teknisk	-52	-57	10	-19	-61	-106
MVU Sundhedsfaglig	34	46	8	-22	-49	-63
MVU Universitetsbachelor	37	23	4	3	-6	-14
LVU Humanistisk	70	66	7	-11	-30	-45
LVU Naturvidenskabelig	14	12	-	-7	-14	-19
LVU Samfundsfaglig	45	57	6	0	-9	-13
LVU Sundhedsfaglig	-4	15	2	-14	-29	-40
LVU Andre	-11	-2	-	-9	-13	-17
Forskere og PhD	15	8	-	-4	-7	-11
Ukendt uddannelse						
SUM	-2.951	-1.963	870	-34	-966	-1.911

Kilde: Danmarks Statistik samt Den Regionale Overvågningsmodel.

I Tabel 3.2 er der også foretaget en fremskrivning af den forventede udvikling for de nærmeste år. Denne fremskrivning er baseret på den forventede økonomiske udvikling inden for de forskellige branchegrupper samt på en fremskrivning af branchernes forventede beskæftigelse af personer med forskellige kompetencer. Denne fremskrivning viser, at der relativt hurtigt vil opstå mangel på arbejdskraft med en række specifikke kompetencer. Antalsmæssigt er det især inden for de erhvervsfaglige uddannelser, at der kommer til at mangle arbejdskraft. Det skal understreges, at der for perioden 2012 til 2018 er tale om "modelberegninger", idet negativ arbejdsløshed selvfølgelig ikke vil kunne opstå i virkeligheden. Når det kommer til stykket, vil virksomheder være nødt til at tilpasse sig situationen på den ene eller anden måde. En sådan tilpasning kan eksempelvis ske ved rationaliseringer, produktionsindskrænkninger, ved at flytte virksomhederne væk fra Bornholm, ved at ansætte personer med en anden uddannelse eller ved at tiltrække nye tilflyttere med de ønskede kompetencer.

Omfanget af den fremskrevne negative arbejdsløshed siger imidlertid noget om størrelsen på de udfordringer på arbejdsmarkedsområdet, som Bornholm står overfor.

I modsætning til tidligere års fremskrivninger er der grund til at fremhæve, at der nu også forventes mangel på ufaglært arbejdskraft i løbet af en årrække. Hvorvidt denne effekt også vil manifestere sig i praksis, eller om andre uddannelsesgrupper via en "gøgeungeeffekt" vil fortrænge de ufaglærte fra arbejdsmarkedet, kan være vanskeligt at vurdere.

De senere års arbejdsmarkedsreformer er på det overordnede niveau indarbejdet i de benyttede fremskrivninger. Det vil sige, at der forventes en gradvis stigning i tilbagetrækningsalderen og dermed en udvidende effekt på arbejdsstyrken. På trods heraf forventes den bornholmske arbejdsstyrke stadig at falde, og et akut arbejdskraftsproblem tegner sig. Har konsulentbegrebet "en brændende platform" nogensinde givet mening, så må det være her, det skal anvendes.

Situationen på det regionale arbejdsmarked kan ses som både en trussel og en mulighed. En **trussel**, fordi en udbredt mangel på arbejdskraft kan tvinge virksomhederne ud i alternative løsninger – såsom at indskrænke produktionen eller flytte produktion til andre områder. Handlinger, som vil forstærke den igangværende befolkningsafvikling. En **mulighed**, fordi de mange nye jobmuligheder også giver mulighed for at tiltrække nye tilflyttere til øen og dermed afdæmpe (eller vende?) befolkningsnedgangen.

1.1.5 Flygtninge

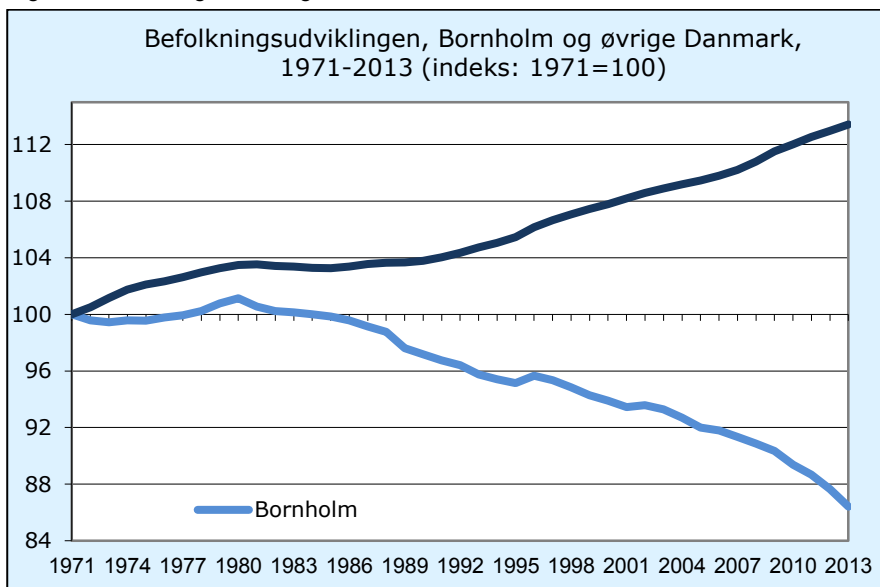
Bornholm har først i de sidste femten år fået andel i den indvandring, det øvrige land har oplevet siden slutningen af 1960'erne. Der har indtil 1995 alene været tale om enkeltstående tilfælde, og først med særlovgivningen i 1995, hvor flygtninge fra det tidligere Jugoslavien fik opholdstilladelse, er der tale om en indvandring, der påvirker befolkningstallet.

I lighed med alle øvrige kommuner er Bornholms Regionskommune pålagt at tage imod en bestemt flygtningekvote hvert år. Hovedparten af de såkaldte kvoteflygtninge fraflytter dog Bornholm efter udløbet af den tre-årige integrationsperiode, hvilket har betydning i prognosesammenhæng. Imidlertid er flygtningestrømmen til Danmark nu reduceret ganske væsentligt, hvorfor det ikke længere er aktuelt at opgøre flygtninge som en særskilt del af befolkningen i prognosen.

1.2 Befolkningsudviklingen i de senere år

I figur 4 er befolkningsudviklingen på Bornholm sammenlignet med resten af landet i perioden 1971-2013. Frem til 1985 var Bornholm karakteriseret ved et stabilt indbyggertal, mens resten af landet havde en begrænset vækst i 1970'erne og stagnation i 1980'erne. Siden 1985 er befolkningstallet på Bornholm – med få undtagelser – gået støt tilbage hvert år. I resten af landet skyldes væksten de seneste 15 år især øget indvandring.

Figur 4. Befolkningsudviklingen 1971-2013

Kilde: Statistikbanken

For tyve år siden havde Bornholm en alderssammensætning, som i store træk svarede til resten af landets, dog med lidt færre unge og lidt flere børn og 65-75-årige (se bilag 1, side 28-30, hvor aldersfordelingen på Bornholm er sammenlignet med hele landet for 1993, 2003 og 2013). Allerede ti år senere var antallet af unge reduceret betragteligt, og der var relativt færre børn end på landsplan. I 2013 er disse udviklingstendenser slået yderligere igennem, således at antallet af unge i 20'erne i visse år angår nu er mindre end antallet af ældre i 80'erne på Bornholm.

De sidste seks års befolkningsbevægelser på Bornholm er vist i nedenstående tabel 1, hvor flytninger betegner til- og fraflytninger mellem danske kommuner, mens vandringer er til- og fraflytninger over landegrænsen.

Tabel 1. Befolkningens bruttobevægelser, BRK, 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Befolkningen primo	43.033	42.800	42.553	42.129	41.776	41.291
Levendefødte	347	366	301	306	235	261
Døde	595	544	543	562	541	566
Fødselsoverskud	-248	-178	-242	-256	-306	-305
Tilflyttede	1.268	1.132	942	999	939	857
Fraflyttede	1.369	1.289	1.191	1.135	1.181	1.230
Nettotilflyttede	-101	-157	-249	-136	-242	-373
Indvandrede	257	258	232	213	235	264
Udvandrede	126	162	136	147	160	135
Nettoindvandrede	131	96	96	66	75	129
Befolkningstilvækst	-218	-239	-395	-326	-473	-549
Korrektioner	2	2	-4	-1	0	3
Befolkningen ultimo	42.817	42.563	42.154	41.802	41.303	40.715

Kilde: Statistikbanken

Note: Differencen mellem ultimo-tallene den ene år og primo-tallene det følgende år skyldes den anvendte opgørelsesmetode hos Danmarks Statistik

I løbet af 2012 faldt regionskommunens indbyggertal med 549 personer til 40.715, hvilket var en væsentlig større tilbagegang end rekorden fra året før. Heraf udgjorde fødselsunderskuddet ca. 55 pct. (305 personer) og flytte- og vandringsunderskuddet resten (244 personer). Fødselstallet i 2012 lå med 261 levendefødte noget højere end sidste års bundrekord, mens dødstallet var mere 'normalt'.

Antallet af tilflyttere til Bornholm lå endnu lavere end det i forvejen lave niveau fra 2009-11 (se desuden bilag 2, side 31-32, hvor befolkningens bevægelser siden 1985 er gengivet), mens antallet af fraflyttere igen steg til næsten samme niveau som før finanskrisen. Det skyldes især, at nettofratflytningen af 15-24-årige er meget høj (i alt 394 personer), da ungdomsårgangene er størst i disse år.

Generelt kan det forholdsvis lave flytteniveau antagelig tilskrives nedgangen i boligomsætningen på grund af finanskrisen. Denne hypotese bekræftes dels af, at antallet af interne flytninger på Bornholm de seneste fem år er faldet med 15 pct., dels af at antallet af unge, der fraflytter øen stort set er uændret.

Tabel 2. Indenlandske nettoflytninger 2008-2012, udvalgte aldersgrupper

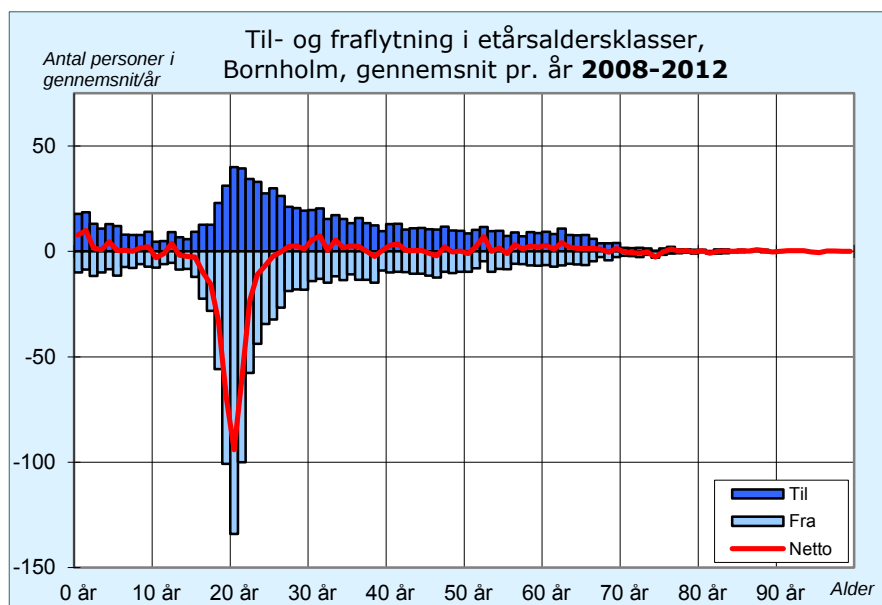
Nettotilflytning til Bornholm	2008	2009	2010	2011	2012	Pr. år 2008-12
0-5 år	50	7	24	19	27	25
6-14 år	15	-2	20	-16	-16	0
15-17 år	-29	-42	-7	-22	-40	-28
18-24 år	-289	-310	-268	-268	-354	-298
25-39 år	77	2	23	19	18	28
40-59 år	-1	61	64	0	3	25
60-79 år	11	31	6	31	-11	14
80+ år	9	4	2	-5	1	2
I alt	-157	-249	-136	-242	-372	-231

Kilde: Statistikbanken

Den gennemsnitlige nettotilflytning (fra det øvrige Danmark) set over fem år er faldet fra minus 92 personer pr. år i 2004-08 til minus 231 i 2008-12. Der er store forskelle på flyttehyppigheden i de enkelte aldersgrupper.

Fraflytningen er næsten helt koncentreret i aldersgruppen 15-24-årige (se tabel 2 og figur 5), og denne aldersgruppe står for 40 pct. af alle flytninger fra Bornholm, mens den største tilflytning finder sted i aldersgrupperne 18-37 år og 0-5 år.

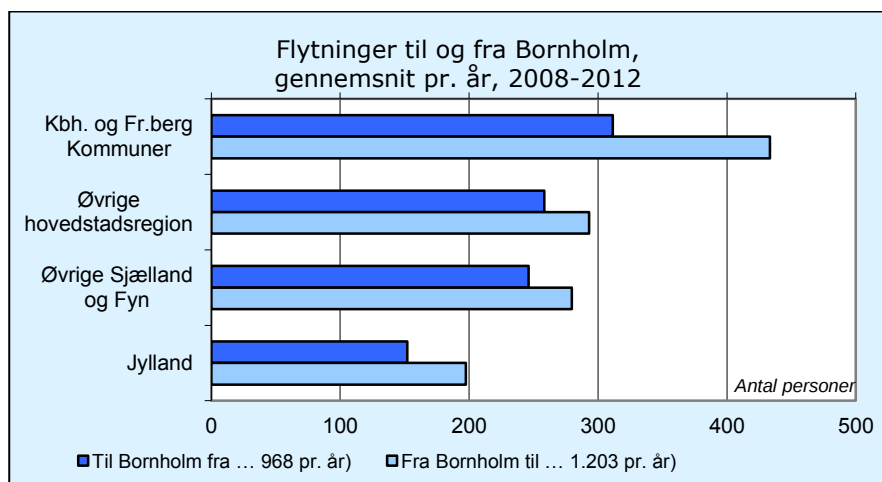
Figur 5. Indenlandske bruttoflytninger 2008-2012, etårsaldersgrupper

Kilde: Statistikbanken

De indenlandske flytninger gennem de seneste fem år (se figur 6) viser, at regionskommunen nu har flytteunderskud i forhold til alle områder i landet. Så sent som i femårsperioden 2007-11 havde regionskommunen flytteoverskud i forhold til Region Hovedstaden uden for Københavns og Frederiksberg Kommuner og flytteunderskud i forhold til resten af landet.

Figur 6. Indenlandske bruttoflytninger

Kilde: Statistikbanken

Omkring halvdelen af de 15-24-årige fraflyttere flytter til Københavns Kommune, og en lige så stor andel af de tilflyttende 0-5-årige kommer fra Københavns Kommune.

I bilag 3 er flytningerne til og fra Bornholm vist fordelt på henholdsvis de tidligere amter og aldersgrupper.

Nettoindvandring på i gennemsnit 92 personer/år (se tabel 3) opvejer ca. 40 pct. af den indenlandske fraflytning i de fem undersøgte år. Ca. 30 pct. af de indvandrede udenlandske statsborgere kommer fra Asien (heraf to tredjedele fra Malaysia, Nepal, Japan og Thailand). Godt 60 pct. kommer fra europæiske lande (heraf to tredjedele fra Tyskland, Sverige, Polen og Norge i nævnte rækkefølge).

Nettoindvandringen til Bornholm har i øvrigt været positiv siden 1990 og kunne frem til 2008 stort set opveje nettofraflytningen.

Tabel 3. Vandringer til og fra Bornholm fordelt på statsborgerskab, 2008-2012

Danske statsborgere	2008	2009	2010	2011	2012	Pr. år
Indvandrede	109	99	92	88	117	101
Udvandrede	113	68	89	97	91	92
Nettoindvandrede	-4	31	3	-9	26	9
Udenlandske statsborgere	2008	2009	2010	2011	2012	Pr. år
Indvandrede	149	133	121	147	151	140
Udvandrede	49	68	58	63	52	58
Nettoindvandrede	100	65	63	84	99	82
Nettoindvandrede i alt	96	96	66	75	125	92

Kilde: Statistikbanken

Af de nettoindvandrede i perioden var 80 pct. under 40 år, og heraf udgjorde børn og unge (under 20 år) ca. 40 pct.

1.3 Arbejdsstyrken

Gennem de seneste år er antallet af personer i den arbejdsdygtige alder (16-64-årige) faldet på Bornholm, og i de kommende år vil faldet øges, efterhånden som 40'ernes store årgange forlader arbejdsmarkedet.

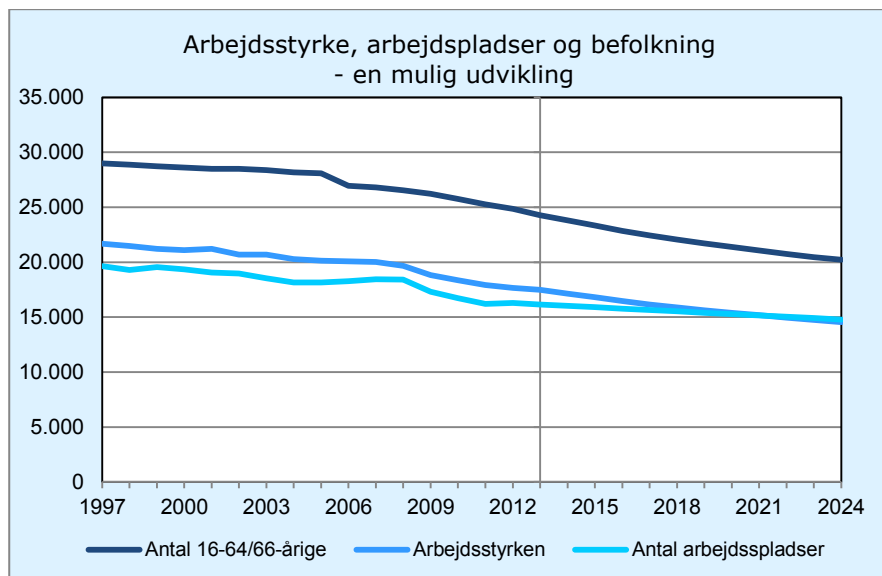
En mulig konsekvens af denne udvikling er søgt illustreret i figur 7 på næste side: Antallet af 16-64-årige er dels den historiske udvikling frem til 2013, dels dette års befolkningsprognose frem til 2025. Arbejdsstyrken¹ (dvs. beskæftigede + ledige) er sat til 72 pct. af befolkningen (svarende til gennemsnittet i 2008-12), og endelig er antallet af arbejdspladser på Bornholm forudsat at falde med 0,8 pct./år, svarende til den gennemsnitlige tilbagegang i årene 2006-08 og 2010-12 (databrud i 2009).

Som det ses, krydser de to kurver (arbejdsstyrken og antal arbejdspladser) hinanden omkring 2021. Hvis disse forudsætninger holder, vil den forventede reduktion af arbejdsstyrken derfor inden for få år kunne vende den nuværende arbejdsløshed til en efterspørgsel efter kvalificeret arbejdskraft, der – hvis den kan honoreres – både vil betyde efteruddannelse af ledige og øget tilflytning til Bornholm, eller modsat – hvis den ikke kan honoreres – vil kunne føre til øget fraflytning/lukning af arbejdspladser på Bornholm.

Eller måske føre til en udvikling, der ligger midt imellem disse scenarier?

¹ Forskellen mellem antal 16-64-årige og antal personer i arbejdsstyrken udgøres af uddannelsessøgende, førtidspensionister, efterlønnere m.fl.

Figur 7. Arbejdsstyrken

Kilde: Statistikbanken

1.4 Konklusion

Udviklingen i arbejdsstyrken kan som nævnt føre til, at de senere års accelererende befolkningsnedgang opbremses – eller måske endda afløses af en tilvækst på grund af øget tilflytning.

Imidlertid synes et sådant "knæk i kurverne" endnu at være meget usikkert, og da befolkningsprognosen samtidig er udgangspunkt for budgettildelingsmodellerne, vil dette års prognose følge det hidtidige fremskrivningsmønster, dog således at prognosen frem til og med 2016 baserer sig på de seneste fire års flyttemønster, mens prognosen herefter har flyttemønsteret fra de sidste fire år før finanskrisen som baggrund. For detaljer i de historiske forudsætninger henvises til afsnit 2.2.1.

3.1 Aldersfordeling

Prognosen forudser meget store aldersmæssige forskydninger i forhold til i dag. I nedenstående tabel 4 er angivet den absolutte og relative aldersfordeling for udvalgte aldersgrupper.

Tabel 4. Aldersfordeling i BRK, 2013-2025

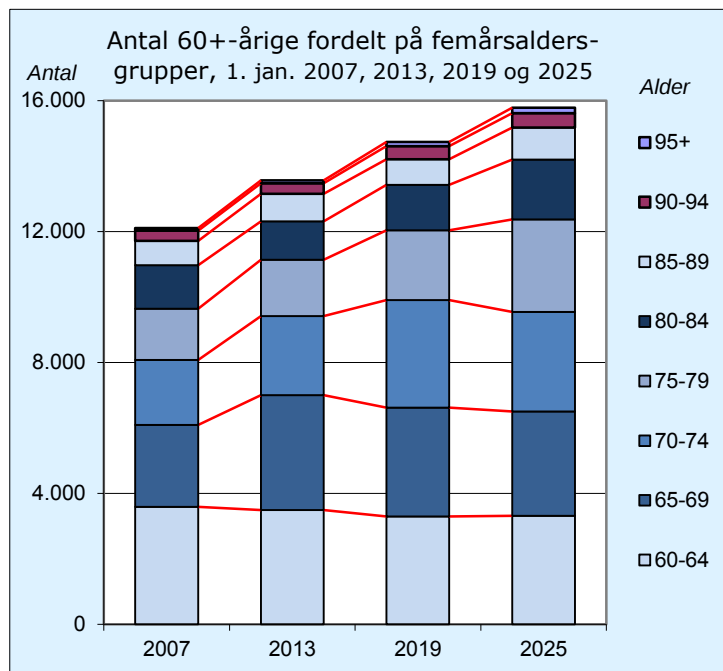
Alder pr. 1. januar	2013		2025		Vækst 2013-2025	
	Absolut	Relativ	Absolut	Relativ	Absolut	Relativ
0-5 år	1.963	4,8 %	1.689	4,5 %	-274	-14,0 %
6-14 år	3.904	9,6 %	3.001	8,0 %	-903	-23,1 %
15-17 år	1.630	4,0 %	1.178	3,1 %	-452	-27,7 %
18-24 år	2.512	6,2 %	1.883	5,0 %	-629	-25,1 %
25-39 år	4.795	11,8 %	4.416	11,8 %	-379	-7,9 %
40-59 år	12.349	30,3 %	9.486	25,3 %	-2.863	-23,2 %
60-64 år	3.491	8,6 %	3.317	8,9 %	-174	-5,0 %
65-74 år	5.928	14,6 %	6.230	16,6 %	302	5,1 %
75+ år	4.143	10,2 %	6.243	16,7 %	2.100	50,7 %
I alt	40.715	100,0 %	37.444	100,0 %	-3.271	-8,0 %

Kilde: Statistikbanken og Demografix

Mest iøjnefaldende er den voldsomme stigning i antallet af over 65-årige, hvis andel af hele befolkningen vokser fra at udgøre 24,8 pct. i 2013 til 33,3 pct. i 2025. Det skyldes dels, at 40'ernes store årgange i løbet af prognoseperioden vil være vokset helt ind i denne aldersgruppe, dels at tilgangen af 25-39-årige ikke kan opveje den stadige fraflytning af 15-24-årige, jf. tabel 2.

I den første halvdel af prognoseperioden er det især antallet af 70-74-årige, der vokser, mens det i den sidste halvdel er de 75-84-årige.

Figur 10. 60+-årige i femårsaldersgrupper, 2007-2025

Kilde: Statistikbanken og Demografix

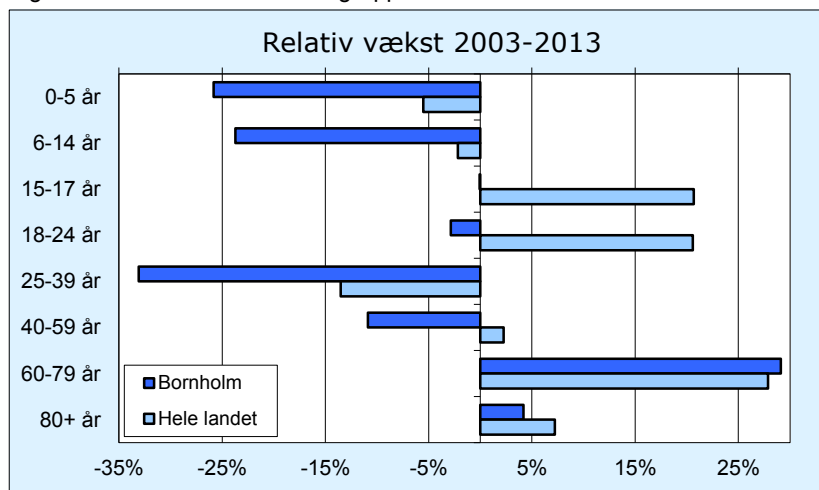
Tilbagegangen i antallet af 25-39-årige slår også igennem i antallet af børn. Tilbagegangen er dels et resultat af de sidste 15 års store fraflytning af 18-24-årige, dels et resultat af de stadig mindre fødselsårangange op gennem 70'erne og i starten af 80'erne.

I midten 1940'erne blev der i gennemsnit født 90.000 børn pr. år, og i 1983 50.000 børn – den mindste fødselsårangang i hele det 20. århundrede. Siden årtusindeskiftet er der født ca. 64.000 børn pr. år i Danmark, men både i 2011 og 2012 blev der født omkring 58-59.000 børn.

Se endvidere bilag 5 med indeksskurver over udvalgte aldersgrupper samt bilag 6, der viser regionskommunens befolkning i 2013 og 2025 som befolkningspyramider.

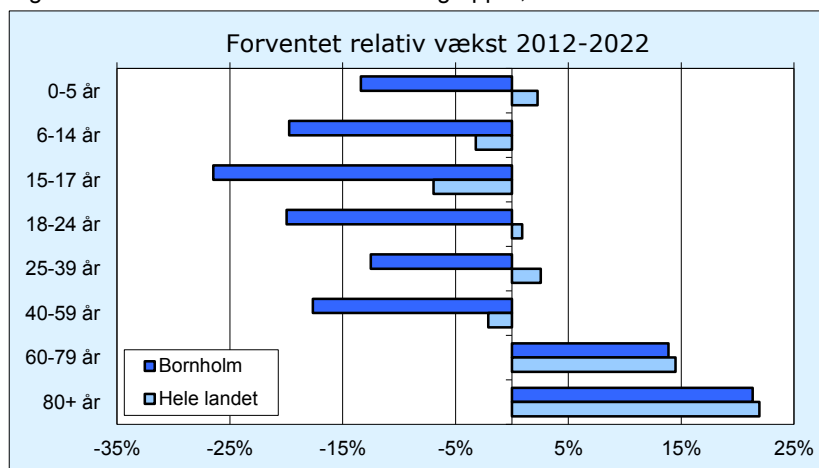
At forholdsmæssige store forskydninger mellem aldersgrupperne ikke er usædvanlige – heller ikke på landsplan – viser figur 11, hvor de seneste ti års relative udvikling er gengivet.

Figur 11. Relativ vækst i aldersgrupper 2003-2013

Kilde: Statistikbanken

Figur 12. Forventet relativ vækst i aldersgrupper, 2012-2022

Kilde: Statistikbanken og Demografix

I de fleste aldersgrupper har de sidste ti års ændringer på Bornholm adskilt sig markant fra resten af landet. Det gælder særligt den store tilbage-

gang i antallet af børn og i den tilsvarende forældregruppe. Der er også i resten af landet en markant højere vækst i antallet af unge.

Omvendt har den relative vækst i antallet af over 60-årige forløbet helt parallelt på Bornholm og i hele landet.

De kommende ti års udvikling på Bornholm forventes at forstærke tendenserne, således at alle aldersgrupper under 60 år kan forventes at gå tilbage, mens der fortsat er stor relativ vækst i antallet af ældre, jf. figur 12.

3.1.1 Gennemsnitsalder

Som nævnt i afsnit 2.2.3 ligger fertilitetsniveauet væsentligt under reproduktionsniveauet, både på Bornholm og i hele landet. Alligevel vokser den danske befolkning hvert år i modsætning til den bornholmske. Det skyldes hovedsageligt forskelle i indvandringsmønstret, og denne forskel kan desuden aflæses af befolkningernes gennemsnitsalder, jf. tabel 5.

Tabel 5. Gennemsnitsalder, Bornholm og hele landet

	2003	2013	2025
Bornholm	42,1	45,8	49,8
Hele landet	38,9	40,2	42,0
Forskel	3,3	5,6	7,7

Kilde: Statistikbanken og Demografix

Det ses af tabellen, at forskellen på gennemsnitsalderen fortsat vokser, og at stigningstakten forventes at være nogenlunde den samme i prognoseperioden sammenlignet med de forudgående ti år, så at forskellen mellem Bornholm og hele landet bliver stadig større.

3.1.2 Prognosen genererer børn!

Antallet af 0-årige udviser fortsat et svagt fald i løbet af prognoseperioden; fra ca. 260 pr. år i begyndelsen til omkring 250 børn pr. år mod slutningen. Men det samlede børnetal falder ikke i samme omfang, da der i prognosen er indregnet en nettotilflytning af børn.

Der er historisk belæg for at regne med en tilflytning af børn i næsten alle aldersgrupper, trods et dalende samlet indbyggertal. I tabel 6 på næste side er vist den faktiske udvikling i udvalgte årgangsgrupper i perioden 1.1.2008-1.1.2013, samt den tilsvarende forventede udvikling i prognoseperioden.

I tabellen er de enkelte årgangsgrupper fastholdt, så der over tid er tale om børn fra samme fødselsårgang. Den registrerede vækst er således alene udtryk for en nettotilflytning/nettoindvandring i de pågældende fødselsårgange. Den øverste række i tabellen følger således udviklingen i antallet af børn født i årene 2003-2007. Pr. 1. januar 2008 var der 1.912 børn, og på det tidspunkt var de 0-4 år gamle. Fem år senere, den 1. januar 2013, var der 2.000 børn født i årene 2003-2007, og på det tidspunkt var de nu 5-9 år gamle. Nettotilflytningen var altså på 88 børn i løbet af de fem år.

Tabel 6. Nettotilflytning i fastholdte årgangsgupper

Historiske tal								
Alder pr. 1.1.2008	Antal i årgangsgruppen pr. 1. januar						Alder pr. 1.1.2013	Vækst 2008-13
	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
0-4 år	1.912	1.962	1.970	1.985	1.983	2.000	5-9 år	88
5-11 år	3.313	3.331	3.349	3.371	3.359	3.363	10-16 år	50
0-99 år	42.786	42.528	42.113	41.778	41.303	40.909	0-99 år	-1.877

Prognose								
Alder pr. 1.1.2013	Antal i årgangsgruppen pr. 1. januar						Alder pr. 1.1.2018	Vækst 2013-18
	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
0-4 år	1.680	1.704	1.736	1.765	1.792	1.815	5-9 år	135
5-11 år	2.919	2.937	2.957	2.889	2.929	3.009	10-16 år	90
0-99 år	41.303	40.909	40.581	40.284	40.032	39.757	0-99 år	-1.546

Alder pr. 1.1.2019	Antal i årgangsgruppen pr. 1. januar						Alder pr. 1.1.2024	Vækst 2019-24
	2019	2020	2021	2022	2023	2024		
0-4 år	1.515	1.557	1.590	1.616	1.639	1.660	5-9 år	146
5-11 år	2.553	2.578	2.601	2.622	2.641	2.655	10-16 år	103
0-99 år	39.522	39.254	38.988	38.719	38.452	37.933	0-99 år	-1.589

Kilde: Statistikbanken og Demografix

3.2 Geografisk fordeling

I befolkningsprognosen er regionskommunen opdelt i 156 små frem-skrivningsområder, som her er sammenlagt i to forskellige distriktsinddelinger:

- byer og landdistrikter
- skoledistrikter

Distriktsinddelingen fremgår af bilag 7.

Skoledistriktsinddelingen i denne prognose afspejler den skolestruktur med fire skoledistrikter, som har været gældende siden 1. august 2008.

3.2.1 Byer og landdistrikter

Lidt mere end tre fjerdedele af Bornholms befolkning bor i et af de 29 bysamfund. Rønne er helt dominerende med godt en tredjedel af øens indbyggere. I løbet af prognoseperioden ventes tilbagegangen at blive noget større i landdistrikterne (-17,9 pct.) sammenlignet med byerne (-5,0 pct.), jf. tabel 7 næste side. Det påvirker indbyggertallet i de fire skoledistrikter meget forskelligt, da der er stor forskel på, hvor stor en andel af befolkningen der bor i landdistrikterne; fra kun 3 pct. af indbyggerne i Vest til 45 pct. i Midt.

Tabellen viser en oversigt over den forventede udvikling i regionskommunens byer og landdistrikter.

Der skal her gøres opmærksom på, at **prognosens usikkerhed er endog meget stor i de meget små byer.**